

<http://dx.doi.org/10.15407/ukrbotj72.04.381>

Ю.В. ПЕТРИЧУК, М.В. ПАСАЙЛЮК

Національний природний парк «Гуцульщина»

вул. Дружби, 84, м. Косів, 78600, Україна

yura.petrichuk@yandex.ua

masha_pas@mail.ru

НОВІ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ В ПОКУТСЬКИХ КАРПАТАХ ВИДІВ ГРИБІВ, ЗАНЕСЕНИХ ДО «ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ»

Петричук Ю.В., Пасайлюк М.В. Нові місцезнаходження в Покутських Карпатах видів грибів, занесених до «Червоної книги України». — Укр. ботан. журн. — 2015. — 72(4): 381—384.

У Покутських Карпатах виявлені нові локалітети низки грибів, занесених до «Червоної книги України» (*Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisch., *Catathelasma imperiale* (Quél.) Singer, *Hericium coralloides* (Scop.) Pers., *Polyporus umbellatus* (Pers.) Fr.). Більшість знахідок траплялася на території Національного природного парку «Гуцульщина». Однак популяція *C. imperiale* міститься за межами природно-заповідного фонду, тому виникає питання про доцільність надання цій території заповідного статусу. Місцезростання грибів, знайдених в околицях сіл Космач, Бабин, Город і Хімчин, потребують додаткових заходів охорони, адже на цих ділянках дозволена рекреаційна і лише обмежена лісгосподарська діяльність.

К л ю ч о в і с л о в а: Національний природний парк «Гуцульщина», локалітети, *Anthurus archeri*, *Catathelasma imperiale*, *Hericium coralloides*, *Polyporus umbellatus*

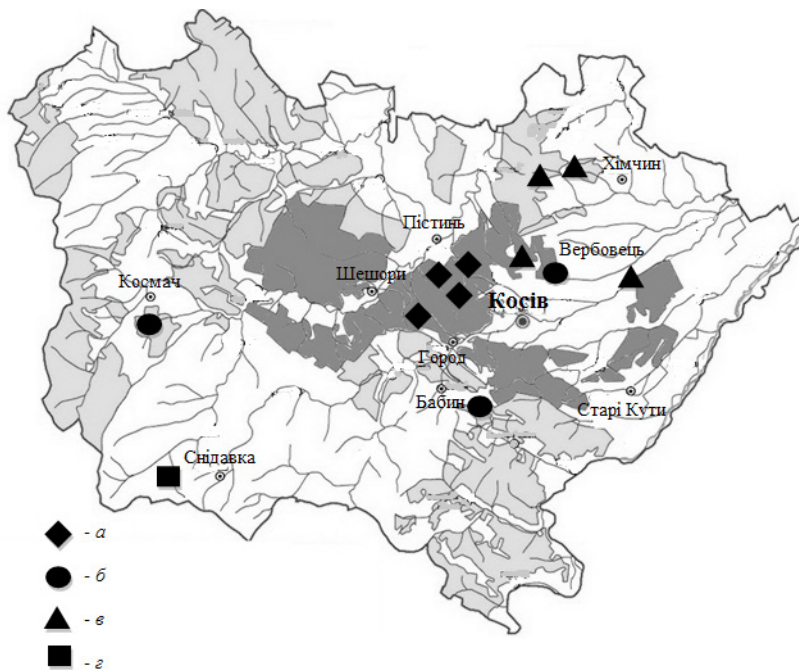
Вступ

На території Покутських Карпат постійно здійснюються дослідження щодо виявлення різних видів макро- і мікроміцетів. З особливою ретельністю та систематичністю вони проводяться в межах Національного природного парку «Гуцульщина» (далі — НПП). Зокрема, нещодавні інвентаризаційні мікологічні експедиції охопили низькогірну та високогірну частини НПП: хр. Голиця, урочище (ур.) Баранівка, ур. Кремениця, г. Михалкова, ур. Дзіндзюрічка, хр. Каменистий, ур. Керничний, хр. Сокільський, ур. Хоминський, пам'ятку природи Терношора, хр. Сиглин, г. Лисина Космацька, г. Грегів, ур. Кагла, ур. Овид, полонину Крами та ін. (Litopys prygodu..., 2015). У 2014 р. мікологи обстежили хр. Голицю, ур. Баранівку, ур. Кременицю, г. Михалкову, ур. Дзіндзюрічку, хр. Каменистий, ур. Керничний, хр. Сокільський, ур. Хоминський, пам'ятку природи Терношори, хр. Сиглин, а також екотопи Шешорського природно-

наукового дослідного відділення (Litopys prygodu..., 2014). Станом на 01.01.2015 р. загальна кількість грибів і грибоподібних організмів, виявлених на території природно-заповідного фонду (ПЗФ), налічує 871 вид (Litopys prygodu..., 2015). З них до «Червоної книги України» занесено 16 видів, які належать до 11 родин (Red Data Book of Ukraine..., 2009). Незважаючи на проведену копітку роботу зі встановлення видової різноманітності та місцезростань різних видів грибів, на території ПЗФ ще залишається багато недосліджених місцин. Відомості ж про гриби, розповсюджені в Покутських Карпатах поза межами ПЗФ, доволі розпорошені, несистематизовані. Тому метою наших досліджень було виявлення місцезростань рідкісних видів грибів на території Покутських Карпат — як на землях ПЗФ, так і на ділянках, що перебувають поза його межами.

Об'єкти та методи досліджень

Дослідження проводили маршрутно-експедиційним методом упродовж 2013—2014 рр. на території

Нові локалітети рідкісних для України видів базидієвих грибів на території Покутських Карпат (Косівський р-н): а — *Hericium coralloides*; б — *Anthurus archeri*; в — *Polyporus umbellatus*; з — *Catathelasma imperiale*

■ — території, які ввійшли до НПП «Гуцульщина» з вилученням;

■ — території, що ввійшли до НПП «Гуцульщина» без вилучення;

□ — території, які не ввійшли до ПЗФ

New records of rare species of fungi from the Red Data Book of Ukraine in the Pokutski Carpathians (Kosiv District): а — *Hericium coralloides*; б — *Anthurus archeri*; в — *Polyporus umbellatus*; з — *Catathelasma imperiale*;

■ — areas included into NNP Hutsulshchyna with a withdrawal;

■ — areas included into NNP Hutsulshchyna without a withdrawal;

□ — areas not included into NNP Hutsulshchyna

Покутських Карпат. Гриби ідентифікували на основі макроскопічних і мікроскопічних морфологічних характеристик плодових тіл за допомогою низки ключів (Zerova et al., 1972, 1979; Moser, 1978; Serzhanina, Iashkin, 1986; Miller, Miller, 1988; Hansen, Knudsen, 1992). Сучасні назви грибів узгоджено з номенклатурною базою даних «Index Fungorum» (The CABI..., 2008). Місцезростання грибів реєстрували за допомогою GPS-навігатора та відзначали на карті.

Результати досліджень та їх обговорення

На обстеженій території виявлено нові локалітети чотирьох видів базидієвих грибів, занесених до «Червоної книги України»: *Anthurus archeri*, *Catathelasma imperiale*, *Hericium coralloides* та *Polyporus umbellatus*. Нижче наводиться інформація про нові місцезнаходження цих видів і карта їхнього поширення в регіоні досліджень (рисунок).

Anthurus archeri (Berk.) E. Fisch

Івано-Франківська обл., Косівський р-н., південний схід с. Бабин, 618 м над р.м., лісові луки неподалік осель, на ґрунті, 08.07.2014, Ю.В. Петричук; північна околиця с. Космач, 976 м над р.м., лісові луки, 09.08.2013, Ю.В. Петричук; східна околиця с. Вербовець, 337 м над р.м., буково-грабовий ліс, на ґрунті, 11.09.2014, М.В. Пасайлюк.

Базидієвий гриб із диз'юнктивним ареалом. Трапляється в Євразії, Африці, Австралії, Новій Зеландії, Тасманії (Antonin et al., 2005). На території України знайдений в Івано-Франківській і Закарпатській областях (Dudka, 2009b). Статус гриба, що потребує охорони, наданий *A. archeri* також у Болгарії, Вірменії, Естонії, Російській Федерації та Чехії (European ..., 2010).

Catathelasma imperiale (Quél.) Singer

Івано-Франківська обл., Косівський р-н., південно-східна околиця с. Снідавка, 1012 м над р.м., у чистому ялиновому деревостані, 20.08.2014, М.В. Пасайлюк. Знайдений нами локалітет *C. imperiale* перебуває за межами ПЗФ. Слід відзначити, що доволі близько до виявленого місцезростання здійснюється суцільна рубка дерев. А оскільки ця територія не входить до природно-заповідного фонду України, то встановлення нового локалітету *C. imperiale* потребує природоохоронних заходів як для місцезростань цього виду.

Рідкісний (2 категорія) базидієвий гриб, трапляється в Євразії та Північній Америці, в Україні зазначається у Криму, Львівській (Dudka, 2009a) та Івано-Франківській областях (саме на території Покутських Карпат на г. Прегіт, околиці с. Космачу), що входить до ПЗФ і перебуває під охороною (Natsionalnyi..., 2013). Охороняється

також у Болгарії, Естонії, Російській Федерації, Словаччині та Чехії (Jordan, 2004; Uzelac, 2009).

Hericium coralloides (Scop.) Pers.

Івано-Франківська обл., Косівський р-н, північно-західна околиця м. Косів, ялицево-буковий ліс, на буковій колоді, 15.10.2013, Ю.В. Петричук; північно-західна околиця м. Косів, 726 м над р.м., ялицево-буковий ліс, на відмерлому стовбурі бука лісового, 726 м над р.м., 07.05.2014, Ю.В. Петричук; західна околиця м. Косів, 673 м над р.м., ялицево-буковий ліс, на поваленому стовбурі бука лісового, 07.10.2014, Ю.В. Петричук; східна околиця с. Город, 722 м над р.м., у чистому буковому деревостані, на відмерлому стовбурі бука, 07.10.2014, Ю.В. Петричук.

Рідкісний (3 категорія) базидієвий гриб, трапляється в Євразії та Північній Америці. На території України відзначений у Волинській, Київській, Чернівецькій, Львівській, Тернопільській, Закарпатській, Черкаській, Кіровоградській, Дніпропетровській та Донецькій областях, у Криму (Prydiuk, Heluta, 2009) та Івано-Франківській обл. (Litopys pryrody..., 2014). Занесений до червоних списків Болгарії, Вірменії, Естонії, Чехії та «Красной книги России» (Antonin et al., 2005; Sadiković, Kuštera, 2013).

Polyporus umbellatus (Pers.) Fr.

Івано-Франківська обл., Косівський р-н, південно-західна околиця с. Вербоivecь, 377 м над р.м., грабово-буковий ліс, на комлевій частині дуба, 19.06.2014, М.В. Пасайлюк; південно-західна околиця с. Вербоivecь, 363 м над р.м., грабово-буковий ліс, на ґрунті, 24.06.2014, М.В. Пасайлюк; північ с. Хімчин, 355 м над р.м., грабово-буковий ліс, на ґрунті, 19.06.2014, Ю.В. Петричук; північно-західна околиця с. Хімчин, 408 м над р.м., грабово-буковий ліс, на комлевій частині дуба, 19.06.2014, Ю.В. Петричук.

Рідкісний (1 категорія) базидієвий гриб, із диз'юнктивним ареалом, трапляється в Євразії та Північній Америці (Antonin et al., 2005). На території України цей вид знаходили в Сумській, Львівській, Тернопільській, Закарпатській, Черкаській, Херсонській областях і в Криму (Heluta, Horova, 2009) та Івано-Франківській обл. (Natsionalnyi..., 2013), де в Покутських Карпатах відзначено його єдиний локалітет.

Вид дуже популярний серед місцевого населення, оскільки є добрим їстівним грибом. Про це

свідчать і численні місцеві назви гриба — баранячі роги, бараняча голова тощо (Natsionalnyi..., 2013).

Більшість локалітетів *A. archeri*, *C. imperiale*, *H. coralloides* та *P. umbellatus* містяться на території Національного природного парку «Гуцульщина». Популяція *C. imperiale* виявлена поза межами ПЗФ, тому виникає питання про доцільність надання цій території заповідного статусу. Слід також зазначити, що локалітети грибів зараєстровані на невилучених ділянках НПП «Гуцульщина» (в даному випадку це околиці сіл Космач, Бабин, Город, Хімчин; див. рисунок), потребують додаткових заходів охорони, адже на цих ділянках дозволена рекреаційна й лісогосподарська діяльність. Тому ці відомості важливі для всіх лісокористувачів обстеженої території і мають враховуватися ними.

Автори висловлюють щире подяку д-ру біол. наук, професору М.М. Сухомлин за слушні поради під час підготовки цього повідомлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Antonin V., Kotlaba F., Kluzak Z., Ostry V., Shkubla P., Vesely I. *Griby. Bolshaia gribnaia entsiklopediia*, Moscow: Dom Riderz Daidzhest, 2005, 370 p. [Antonin V., Kotlaba F., Kluzak Z., Ostry V., Shkubla P., Vesely I. *Грибы. Большая грибная энциклопедия*. — М.: Дом Ридерз Дайджест, 2005. — 370 с.].
- Dudka I.O. *Catathelasma imperiale* (Fr.) Sing. In: *Red Data Book of Ukraine. Vegetable Kingdom*, Kyiv: Globalkonsalting, 2009a, p. 804 [Дудка І.О. Катателазма царська. *Catathelasma imperiale* (Fr.) Sing. // Червона книга України. Рослинний світ /Ред. Я.П. Дідух — К.: Глобалконсалтинг, 2009а. — С. 804].
- Dudka I.O. *Anthurus* (Berk.) Fischer. In: *Red Data Book of Ukraine. Vegetable Kingdom*, Kyiv: Globalkonsalting, 2009b, p. 802 [Дудка І.О. Квітохвісник Арчера, Антурус Арчера. *Anthurus* (Berk.) Fischer. // Червона книга України. Рослинний світ /Ред. Я.П. Дідух — К.: Глобалконсалтинг, 2009b. — С. 802].
- European Council for the Conservation of Fungi, available at: <http://www.wsl.ch/eccf/>
- Heluta V.P., Horova T.L. *Polyporus umbellatus* (Pers.) Fr. In: *Red Data Book of Ukraine. Vegetable Kingdom*, Kyiv: Globalkonsalting, 2009, p. 825 [Гелюта В.П., Горова Т.Л. Трутовик зонтичний. *Polyporus umbellatus* (Pers.) Fr. // Червона книга України. Рослинний світ /Ред. Я.П. Дідух — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — С. 825].
- Jordan M. *The Encyclopedia of Fungi: of Britain and Europe*, London: Frances Fincoln Ltd., 2004, 334 p.
- Litopys pryrody natsionalnoho pryrodnoho parku «Hutsulshchyna», Kosiv, 2014, vol.11, p. 825 [Літоніс природи Національного природного парку «Гуцульщина». — Том.11. — Косів, 2014. — С. 825].
- Litopys pryrody natsionalnoho pryrodnoho parku «Hutsulshchyna», Kosiv, 2015, vol. 12, 406 p. [Літоніс природи

- ди Національного природного парку «Гуцульщина». Том.12. — Косів, 2015. — 406 с.].
- Miller H., Miller O. *Gasteromycetes: Morphological and Developmental Features, with Keys to the Orders, Families, and Genera*, Eureka; California: Mad River Press., 1988, 76 p.
- Moser M. *Keys to Agarics and Boleti (Polyporales, Boletales, Agaricales, Russulales)*, London: R. Phillips, 1978, 535 p.
- Natsionalnyi pryrodnyi park «Hutsulshchyna»*. Eds V.V. Pro-rochuk, Iu.P. Stefurak, V.P. Brusak, L.M. Derzhyp-ilskoh, Lviv; Kosiv: NVF «Karpaty i Atlasy», 2013, 408 p. [Національний природний парк «Гуцульщина». / Ред.: В.В. Пророчук, Ю.П. Стефурак, В.П. Брусак, Л.М. Держипільський. — Львів; Косів: НВФ «Карпати і Атласи», 2013. — 408 с.].
- Nordic Macromycetes, vol. 2. Polyporales, Boletales, Agaricales, Russulales*. Eds L. Hansen, H. Knudsen, (eds.). Copenhagen: Nordsvamp, 1992, 474 p.
- Prydiuk M.P., Heluta V.P. *Hericium coralloides* (Fr.) Gray. In: *Red Data Book of Ukraine. Vegetable Kingdom*, Kyiv: Globalkonsaltnyh, 2009, p. 813 [Придюк М.П., Гелюта В.П. Геріцій коралоподібний. *Hericium coralloides* // Червона книга України. Рослинний світ / Ред. Я.П. Ді-лук — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — С. 813].
- Sadiković D., Kuštera M. Fungal conservation: Protected species of fungi in South Serbia region, *Biologica Nys-sana*, 2013, **4**(1–2), pp. 35–40.
- Serzhanina G.I., Iashkin I.Ia. *Griby*, Minsk: Nauka i tekhn-ika, 1986, 270 p. [Сержанина Г.И., Яшкин И.Я. *Гри-бы*. — Минск: Наука и техника, 1986. — 270 с.].
- The SABI Bibliography of Systematic Mycology*, 2008, available at: <http://www.indexfungorum.org/Names/Names.asp> (accessed 25.09.2014).
- Uzelac B. *Gljive Srbije i Zapadnog Balkana*, Belgrad: BGV Logik, 2009, 462 p.
- Zerova M.Ya., Radziewsky G.G., Shevchenko S.V. *Vyznachnyk gribiv Ukrainy*, Kyiv: Naukova Dumka, 1972, vol.5, book 1, 240 p. [Зерова М.Я., Радзіевський Г.Г., Шевченко С.В. *Визначник грибів України* / Ред. Д.К. Зеров. — К.: Наук. думка, 1972, Т. 5, кн. 1. — 240 с.].
- Zerova M.Ya., Sosin P.Ye., Rozhenko G.L., *Vyznachnyk gribiv Ukrainy*, Kyiv: Naukova Dumka, 1979, vol. 5, book 2, 566 p. [Зерова М.Я., Сосін П.Є., Роженко Г.Л. *Визначник грибів України*. / Ред. Д.К. Зеров. — К.: Наук. думка, 1979, Т. 5, кн. 2. — 566 с.].
- Петричук Ю.В., Пасайлюк М.В. **Новые место-нахождения в Покутских Карпатах видов грибов, занесенных в Красную книгу Украины.** — Укр. ботан. журн. — 2015. — **72**(4): 381–384.
- Национальный природный парк «Гуцульщина» ул. Дружбы, 84, г. Косов, 78600, Украина
- В Покутских Карпатах обнаружены новые локалитеты ряда грибов, занесенных в Красную книгу Украины (*Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisch., *Catathelasma imperiale* (Quél.) Singer, *Hericium coralloides* (Scop.) Pers., *Polyporus umbellatus* (Pers.) Fr.). Большинство находок сделаны на территории Национального природного парка «Гуцульщина». Однако популяция *C. imperiale* размещена за пределами природно-заповедного фонда, поэтому возникает вопрос о целесообразности предоставления этой территории заповедного статуса. Места произрастания грибов, обнаруженные в окрестностях поселков Космач, Бабин, Город и Химчин, нуждаются в дополнительных мероприятиях охраны, поскольку на этих участках разрешена рекреационная деятельность, а лесохозяйственная только ограничена.
- К л ю ч е в ы е с л о в а:** Национальный природный парк «Гуцульщина», локалитеты, *Anthurus archeri*, *Catathelasma imperiale*, *Hericium coralloides*, *Polyporus umbellatus*.
- Petrichuk Yu., Pasaylyuk M. **New records of the fungi listed in the Red Data Book of Ukraine from the Pokutski Carpathians.** — Ukr. Bot. J. — 2015. — **72**(4): 381–384.
- National Nature Park Hutsulshchyna
84 Druzhby Str., Kosiv, 78600, Ukraine
- New localities of the fungi listed in the Red Data Book of Ukraine (*Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisch., *Catathelasma imperiale* (Quél.) Singer, *Hericium coralloides* (Scop.) Pers., and *Polyporus umbellatus* (Pers.) Fr.) were found in the Pokutski Carpathians. Most of findings are reported from National Nature Park Hutsulshchyna. However, population of *C. imperiale* was recorded outside the natural protected areas which rises a question about conservation status for this terrain. Localities of the fungi found in the surroundings of villages Kosmach, Baby, Horod and Khimchyn, where recreational activity is allowed and only forestry activities are limited, require additional protection measures.
- К е у w o r d s:** National Nature Park Hutsulshchyna, localities, *Anthurus archeri*, *Catathelasma imperiale*, *Hericium coralloides*, *Polyporus umbellatus*.

Рекомендує до друку
В.П. Гелюта

Надійшла 14.04.2015 р.